

הרב זלמן נחמיה גולדברג

אב"ד ביזושלים^{אוצר החכמה}

לקט תשובות קצרות

בענין קנין סודר בכתובה

ב"ה יום ג' ניסן תשנ"ח

כבוד הרב בנימין אלתר שיף שליט"א

קבלתי מכתבו ובו שאלת חכם, באחד שנטל סודר מבית החתן ואמר לחתן לפני החופה שלקח משלו, אבל לא הספיק לומר לו למה נטל את הסודר, והלך הנוטל והקנה הסודר לעדים והעדים נתנו הסודר לחתן לקנות ממנו התחייבות לכתובה, ועכשיו כשנודע אין החתן מקפיד, והשאלה אם הכתובה כשרה.

לענ"ד שאם מסר החתן את הכתובה לכלה יש להכשיר הכתובה אם כתבו הכתובה ביום החופה, אבל אם היה כתיבת הכתובה ביום והחופה כלילה בזה יש לדון אם יש כאן שטר מוקדם, והנה אם מסר באותו יום לכאורה יש להכשיר שהרי יכול אדם להתחייב בשטר, שהרי קיימא לן כר' יוחנן בכתובות דף ק"ב לפירוש ר"ת בתוס' שם ד"ה אליבא דהא דקאמר חייב אני לך מנה בשטר היינו בשטר גמור שחתמו היטב שרוצה להתחייב ולהשתעבד לו מנה בשטר זה, ובשו"ע חו"מ סי' קכ"ט ס"ד ערב היוצא לאחר חיתום שטרות, דהיינו לאחר שחתמו העדים בשטר כתב ואני ערב, וניכר שהוא כתב ידו או שעדים עליו, יש אומרים שמשמעבד בלא קנין לגבות ממשועבדים, ויש אומרים שאינו משמעבד אלא בקנין, ובסמ"ע ס"ק י"ב כתב טעם פלוגתם, וכ' דהראב"ד ס"ל דזה דומה למתחייב לחבירו וכתב לו בשטר אני חייב לך מנה דחייב אפילו בלא קנין וכמ"ש לעיל סי' מ', והרמב"ם וכו' ס"ל דכאן ששיעבד נפשו בתורת ערבות ואסמכתא גרע ממתחייב נפשו עתה לגמרי וכו' עכ"ל, הרי ניתן להתחייב בשטר אפילו שלא היה קנין.

ואף שיש לומר שאם לא היה קנין יש כאן חסרון, שאם החתן לא ציווה לעדים לחתום וחתמו נמצא שעדותן הוא לא מדעת המתחייב ואינה עדות, שמפי כתבם פסול, ואם עשו קנין קיי"ל סתם קנין לכתובה עומד והרי זה כציווה לעדים לחתום, ובדרך כלל לא מצוי שהחתן יאמר לעדים לחתום, ואם נודע שהקנין אינו קנין חזר להיות פסול גם השטר משום ולא מפי כתבם.

אכן נראה שמסתבר שזה שסתם קנין לכתובה עומד ה"ט שכך יש אומדנא שכל שעושה קנין רוצה הוא שיחתמו העדים, וכמו שנתבאר בסי' ל"ט שסתם קנין לכתובה עומד בב"מ וכתובות נ"ה, וברשב"ם ב"ב מ' פירש וז"ל דסתם קנין לכתובה עומד משום דאין לאחר קנין כלום, דכיון דמקנה ליה בסודר בפני עדים וממהר להקנותו מיד, ואינו מדחהו עד שילך וימשוך במטלטלים או ילך ויחזיק בקרקעות, נתכוון הוא להקנותו בעין יפה, ומסתמא רוצה הוא שיכתבו לו, ובתוס' שם ד"ה ואינו צריך, וכותבין בלא רשותו כל

זמן שלא חזר בו ומיהו יכול לחזור בו וכו', ולפי"ז נראה שגם בקנו מידו בסודר שלא היה של הקונה מ"מ האומדנא שרוצה שיכתבו לו קיימת, וממילא אם כתבו לו השטר כשר, וכשמוסר הכתובה לכלה קנתה בלי קנין.

ומה שכתוב בכתובה וקנינא מיניה אנן סהדי וכו' נראה שאינו פוסל השטר, דאף שכתוב בו שקר שכתבו שקנו מיניה במנא דכשר למיקני ואינו כשר, מ"מ מה שכותבין שקר אינו פוסל השטר, וכדחזינן ממה שכתבו התוס' ב"מ ע"ב א' ד"ה שטרי בשטר מוקדם, שהקשו למה שטרי חוב המוקדמין גובין מזמן שני, והרי העדים שקרו שכתבו זמן מוקדם, ותירצו שאומרים טעינו בשנת המלך וכו' ע"כ, ונשמע מהתוס' שזה שכתבו שקר אינו פוסל השטר אם כתבו כן בטעות, וא"כ בנידן דידן אף שכתבו שקר שקנו מידו, מ"מ בודאי שטעו שהרי לא ידעו שאין הסודר של זה שנתן להם, וא"כ אין השטר נפסל מזה. [30/08/2018]

אכן לפי מה שנפסק בשו"ע חו"מ סי' ל"ט ס"ג שבקנו ממנו יכולים לכתוב לו שטר ואפילו נשתהו זמן מרובה וכותבין מזמן ראשון, ולשיטה זו מה שסתם קנין לכתובה עומד הוא משום שהקנין עצמו כמו שטר, ולפי"ז אין ראייה שיש אומדנא כשקונים ממנו שרוצה שיכתבו, מ"מ מכיון שאין הכרח שלדעה זו אין אומדנא, ולדעת הרשב"ם ותוס' שהבאנו לעיל יש ראייה שיש אומדנא, אין לנו לומר שיש חולקין על התוס', וממילא כשר גם אם הקנין לא הוה כשר, ומשום כך נראה שיש להכשיר הכתובה.

[אוצר החכמה]

ועוד נראה שמאחר ואנו יודעים מכל הסיפור דברים הנ"ל בשאלה רק מפי החתן והורי הכלה, אינם נאמנים לפסול הכתובה, שעדים החתומים על השטר וכו' והשטר כשר, וגם אם הכלה מאמינה להם, מ"מ עדיין הדבר תלוי במה שדן בנחל יצחק אם ראובן אמר לשמעון שאביך היה חייב לי מנה ושמעון מאמינו אם חייב לשלם, והעלה שאינו חייב רק בדיני שמים, עיי"ש בסימן ע"ה אות ה'.

והנה אין לומר שאימתי אומרים שסתם קנין יש אומדנא שרוצה הלוח שיכתבו השטר רק בזמן שהקנין כשר, אבל אם קנו ממנו בקנין שאינו כשר יש לומר אילו ידע שהוא קנין פסול לא הוה רוצה שיכתבו, לא נהירא, חדא שלא מסתבר לומר כן, ועוד מצינו יותר מזה שהמקנה פירות דקל שלא קנה משום שהוא דבר שלא בא לעולם, ומ"מ אי שמיט הלוקח אין מוציאין מידו, והטעם שמניחים שניחא ליה למיקם בהימנותא, הרי שגם בעושה קנין שאינו מועיל מ"מ יש אומדנא שרוצה בכך, וא"כ גם בקנו מיניה במנא שאינו כשר, מ"מ לא בטל האומדנא שרוצה שיכתבו.

והנה בשאלתו לא נתברר אם החתן בשעה שקבל הסודר ידע שזה אותו סודר שאמרו לו שלקחו ממנו, ואם זה כך יש לומר שכל שראה שבאים לקנות ממנו בסודר הזה נתכוון להקנותו, דיש מקום לדמות למה שאמרו בגמ' קידושין י"ג ונפסק באהע"ז סי' כ"ח ס"ב גזל את האשה וחזר וקדשה בו, אם לא קדם ביניהם שידוכים ונטלה ושתקה אינה מקודשת, אבל אם שידך תחלה הרי זו מקודשת, וטעם הדבר שמסתמא ניחא לה, וקשה מ"מ איך זכה הגזלן ונעשית שלו, ובע"כ צריך לומר שכיון שרוצה להתקדש מסתמא

מחלה לגזולן והקנתה לו החפץ, ואם כן גם בנידון דידן יש לומר שכיון שהחתן רוצה בכתובה יש להניח שהסכים להקנות לעדים את הסודר, ובפרט שהעדים נתנו לו הסודר, ואם רצה יכול לעכבו לסודר שהרי אם מיתפס מועיל זולת שהעדים לא נתנו רק ג' אצבעות כנהוג וכמבואר בב"מ ז' א', מ"מ יש לומר שחלק זה הקנה לעדים שהרי אינו מפסיד שהרי מחזירין לו, אכן אם החתן לא ידע בזה לא שייך לומר שהקנה להם, ומכל הני טעמים נראה להכשיר הכתובה.

ואחתום בברכה,

בענין אב שציוה לא להספידו

ב"ה יום כ"ו חשון תשס"ז

כבוד הרב אהרן אקשטיין שליט"א

יקרת מכתבו קבלתי ובו שאלת חכם באב שציוה לא להספידו ולא לכתוב עליו אחר מותו, וכעת אמו מבקשת מהבן לכתוב תולדות אביו שבדורות הבאים יכירו ויזכרו מעשי הטובים, ושאלת בקול מי יש עליו לשמוע.

תשובה, לענ"ד לא כדי להכריע אלא לכתוב צדדים איך לנהוג, והנה בתשובות רע"א סי' ס"ח דן בצוואת אם שהיא נגד צוואת אב שיש לקיים צוואת האב כדין אביו אומר השקני מים ואמו אומרת השקני מים שיעשה רצון האב משום שאתה ואמך חייבים בכבוד אבך, אכן בנתגרשה שניהם שווים, ודן שלאחר מיתה זה כמו גירושין, ושוב אין האם חייבת בכבוד בעלה, ויכול לבחור לעשות מה שרוצה, אכן הביא מהב"י שלא סובר כן, אבל נתקשה בסברא למה לא יהיה כנתגרשה, וגם הביא מהנודע ביהודה אה"ע סי' מ"ה שלעולם יעשה כבוד החי שעדיף מכבוד המת, אכן בסוף העלה הרע"א שזה שמצווה אדם בכבוד אביו וגם אמו לאחר מותם זה רק בדברים שהם מוסיפים לאדם, כמו לומר אבא מארי דבזה מגביה כבוד אביו, זה שייך גם לאחר מיתה, אבל כיבוד לעשות נחת רוח לאביו כעין מאכילו שמונע צער מאביו בזה יש לומר דלא שייך לאחר מיתה דלא אכפת להו בזה, ומעתה לקיים צוואת אב שזה ששומע בקול אביו ואמו הוא כמו נחת רוח שנוח להם שנעשה רצונם ובהיפוך צער להם, ובזה יש לדון שלא שייך אחר מותו, אכן אפשר שזה בכלל מורא שלא לעבור על דבריו, ולא העלה דבר ברור.

ובענין דידן יש לומר שדמי לשאלת הרע"א, אמנם יש לדון לפי מה שנפסק בשו"ע יו"ד סי' ר"מ סכ"ה וברמ"א שם שאב שמוחה בבנו שלא ישא אשה פלונית או שלא ילך ללמוד תורה בעיר פלוני אינו צריך לשמוע לאביו, ובביאור הגר"א שם אות ל"ו הביא מראשונים יבמות ו' א' שאין עיקר כיבוד אב אלא ביש לו כבוד או הנאה כמו בשל לי. אבל אמר לו לעשות דבר שאין לו הנאה וכו', ומה שאמר לו האב לחמר אחר